

F.B. Hotz. *De vertegenwoordigers. Verhalen & beschouwingen. De Arbeiderspers*

Het merkwaardigste verhaal in F.B.Hotz' nieuwe bundel *De vertegenwoordigers* is het tweede, 'Theodicee' geheten - een toekomstvisioen waarin Hotz een wereld schetst zonder rimpels en ongeluk, een paradijs op aarde. Totdat er opeens - in het jaar 2063 - iemand ziek wordt. Op de ziekte volgt een zelfmoordgolf onder de mannen, er breekt oorlog uit, en via een door God gezonden milde, nieuwe bacterie keert men langzaam maar zeker weer terug naar de 'zoveel heilzamer orde van een eeuw eerder', waarna ook de kunst en de literatuur (evenals alle andere vergeten ondeugden) weer de kop op steken. Het volmaakte paradijs verandert opnieuw in 'Gods beste van alle mogelijke werelden'(Leibniz), waarmee Voltaire in *Candide* zo ongenadig de spot dreef.

'En het was feest', schrijft Hotz ironisch. Maar wat hij eigenlijk wil zeggen, kan moeilijk worden misverstaan: in een wereld zonder contrast is alles 'namaak', dat wil zeggen onwerkelijk. Dat blijkt ook uit het visioen van werelds geluk, dat de jonge verteller in een ander verhaal tegenkomt in een tijdschrift. Op een idyllisch plaatje zitten een beeldschone man en vrouw aan de lunch, met als - eveneens ironisch - onderschrift: 'Where is the salt?' Het paradijs is zouteloos, en dus doods.

Het is echter ook nog iets anders: het is 'nú, eeuwig', zoals we in 'Theodicee' lezen, het kent geen verleden. Voor Hotz moet dit zo ongeveer de grootst mogelijke leugen zijn. In het verhaal 'De herhaling' wordt die leugen belichaamd door de dochter en schoonzoon van de oude heer Van Kampen. Voor diens passie voor de vooroorlogse avant-gardefilm kunnen zij geen enkele belangstelling opbrengen: 'Ze vonden alle verleden meelijwekkend, en putten daar zelfvergroting uit. Hún tijd, dat was het'. Met als gevolg dat zij alle fouten van de vorige generatie herhalen, 'voor een eigen begrip'. Zo moet het kennelijk gaan, realiseert Van Kampen zich berustend.

Zo'n zinnetje als 'Ze vonden alle verleden meelijwekkend' is wellicht een mooi voorbeeld van de 'wurgkracht' die 'een soort magie' kan verlenen 'aan een gewoon woord in een kalme zin'. Hotz brengt een en ander ter sprake in een korte beschouwing naar aanleiding van Van Oudshoorns *Tobias en de dood* (de bundel bevat naast verhalen ook enkele beschouwingen). In de literatuur komt het aan op de terloopse trefzekerheid. 'Wat een schrijver tot een schrijver maakt is de kwaliteit van zijn verwoording', meent Hotz, al waarschuwt hij hierin geen pleidooi voor 'mooischrijverij' te lezen. Want dat is juist 'het ergste' - het gaat om 'versobering' in plaats van 'woordvervetting'.

In deze verhalen (net als in zijn overige werk van de laatste jaren) weet Hotz dit overigens zeer Hollandse ideaal steeds beter te benaderen. Het brengt hem in de buurt van een auteur als A. Alberts, onze grootmeester van de versobering. Bij beiden ligt de kracht in hun literaire subtiliteit, die de simpelste gegevens oplaadt met een onuitgesproken surplus aan betekenis. Heel goed wordt dat gedemonstreerd in het titelverhaal, waarin een zoon van gescheiden ouders een dagje op stap gaat met zijn vader, een vertegenwoordiger in wijnen.

Een banaler anekdote is amper mogelijk, maar Hotz slaagt erin tussen de

regels de broze medeplichtigheid van vader en zoon te suggereren. Hun tegenspelers zijn, zoals vaker bij Hotz, de vrouwen: de moeder en de nieuwe vriendin van papa. Van hen hebben zoon en vader een 'opdracht' meegekregen. De zoon moet achterhalen of de vader al een nieuwe vrouw heeft, de vader moet van zijn vriendin de zoon uitnodigen voor een gezamenlijk uitstapje. Beiden zijn dus in zekere zin 'vertegenwoordigers', ze vertegenwoordigen de afwezige vrouwen, maar hun werkelijke band komt tot uiting in de aansteker die de zoon van zijn vader krijgt en die hij thuis voor zijn moeder verbergt.

In de duisternis van de scheiding springt als het ware een vonk over, een herinnering aan de muzikale smaak die vader en zoon ooit hebben gedeeld. In de cadeau gegeven aansteker concentreert zich hun voorgoed voorbijge verleden, dat in het heden inderdaad niet veel meer kan zijn dan een vonk. Of een foto, die zich leent tot mijmering en reflectie, zoals in de beschouwing 'Twee foto's', waarin Hotz in gedachten verwijlt bij een groepje vrouwen op het Scheveningse strand in 1924 en bij een groepje soldaten uit de Krimoorlog.

'Het verleden is eeuwig', schreef Hotz in zijn novelle *De voetnoot* (1990). Het onderstreept de vergeefsheid die over het hele leven met zijn onontkoombare herhalingen komt te liggen. Maar pas de liefdevolle aandacht voor het verleden maakt die vergeefsheid zichtbaar en leert erin te berusten, waardoor de duurzaamheid van het verleden ook een troost kan worden.

In hetzelfde licht zie ik de paradox van Hotz' fascinatie voor de avant-garde van weleer, die hier indirect de kop opsteekt in het verhaal 'De herhaling' en direct in een beschouwing over 'Mondriaans grammofoonplaten'. Mondriaan zag in de jazz die hij bewonderde de aankondiging van een nieuwe cultuur, een stralende toekomst - precies het tegendeel van wat die oude jazz nu voor Hotz vertegenwoordigt. De verstreken tijd plaatst de optimistische verwachting van destijds in een ander, aantrekkelijker perspectief: zij is een symptoom van het voorbijge geworden en daarom voor de huidige beschouwer een bron van milde melancholie.

Onwillekeurig brengen de verhalen en beschouwingen van deze bundel Prousts uitspraak in herinnering, dat onze enige echte paradijzen per definitie 'verloren' paradijzen zijn. Zoals hier bij Hotz hebben zij hun bestaan aan niets anders te danken dan aan de geslaagde 'verwoording' van de schrijver.

(*de Volkskrant*, 8-3-1996)